

Бездомність в Україні: причини та тенденції

Олена Давидюк,

кандидат соціологічних наук,
завідувач відділу проблем соціальної безпеки
Центру перспективних соціальних досліджень
Міністерства соціальної політики України та
Національної академії наук України

В статті здійснено порівняльний аналіз емпіричних досліджень „Соціальний портрет бездомних громадян” (2006 р.) і „Соціальний портрет бездомних осіб” (2012 р.) та виявлено динаміку змін щодо стану бездомності в Україні, зокрема, за такими складовими, як причини втрати житла, засоби існування та специфіка потреб бездомних осіб у допомозі і підтримці з боку державних та недержавних закладів і організацій. Показано, що сучасна українська бездомність за своїм змістом є не стільки маргінальною (в розумінні особистого вибору способу життя), скільки вимушеною, є породженням масштабної бідності, яка характерна для сучасного українського суспільства.

Ключові слова: бездомність, бездомна особа, житло, бідність.

The article is consist of comparative analysis of researches "Social Portrait of Homeless Persons" (2006) and "Social Portrait of the Homeless" (2012) and found changes in the dynamics of homelessness in Ukraine, including the following components as reasons for loss of housing , livelihoods and specific needs of homeless persons in the assistance and support from public and private institutions and organizations. The paper shows that the current Ukrainian homelessness in content is not so much a marginal (in terms of personal lifestyle choice), but forced, is the product of extensive poverty, which is typical for modern Ukrainian society.

Keywords: homelessness, homeless person, housing, poverty.

В статье проведен сравнительный анализ эмпирических исследований „Социальный портрет бездомных граждан” (2006 г.) и „Социальный портрет бездомных лиц” (2012 г.) и выявлены динамика изменений бездомности в Украине, в частности, по таким составляющим, как причины потери жилья, средства существования и специфика потребностей

бездомных в помощи и поддержке со стороны государственных и негосударственных учреждений и организаций. Показано, что современная украинская бездомность по своему содержанию является не столько маргинальной (в смысле личного выбора образа жизни), сколько вынужденной, является порождением масштабной бедности, которая характерна для современного украинского общества.

Ключевые слова: *бездомность, бездомное лицо, жилье, бедность.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Як соціальне явище бездомність спричиняється цілим комплексом соціальних, економічних, громадянсько-правових та культурно-психологічних колізій, в наслідок яких значна частина населення в сучасному українському суспільстві є систематично позбавленою житлових умов, які визнані невід'ємною складовою цивілізованого суспільства та соціальної політики в сучасних правових державах. Законом України „Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей” в розділі 1 статті 2 *бездомність* визначається як соціальне становище людини, зумовлене відсутністю в неї будь-якого житла, призначеного та придатного для проживання; *бездомна особа* - особа, яка перебуває у соціальному становищі бездомності. До бездомних осіб належать безпритульні особи та особи, які мають притулок [1, с. 1].

Сплески бездомності супроводжують кризи економіки, перехідні періоди в правових системах та сімейних структурах. Зростання масштабів бездомності в Україні за останні двадцять років стало наслідком системної соціально-політичної та економічної кризи, пов'язаної з різкою зміною курсу держави та нечуваною соціально-економічною поляризацією населення, утворенням чисельних прошарків населення, що знаходяться у стані соціально-економічного, громадянсько-правового та побутового лиха. Критичне становище чисельних соціальних груп, викликане глибоким соціально-економічним розшаруванням, помножується до того ж через відсталий стан в Україні системи цивільного права, що не забезпечує ефективного захисту прав та інтересів масових категорій населення в сфері ринка житла, забезпечення державних житлових гарантій.

В Україні проблема бездомності набуває особливого науково-практичного значення у зв'язку з вкрай негативною динамікою демографічних процесів – депопуляцією, високою смертністю в активних вікових групах, низькою народжуваністю, неоднорідністю розташування демографічних ресурсів між регіонами, типами поселень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проте, як предмет наукових розвідок, бездомність фактично не виділилась в окремий напрям, вона є складовою досліджень девіантної поведінки, бідності

Олена Давидюк

(Н. Харченко, О. Пищуліна, С. Палій та ін.). Проблемам збору даних про бездомних присвячені нароби Н. Кабаченко, певні аспекти соціальної роботи з бездомними висвітлені в роботах М. Сохи. Однак головною проблемою залишається нестача емпіричного матеріалу для ґрунтового аналізу даної соціальної групи. Поодинокі опитування час від часу проводяться неурядовими організаціями („Народною допомогою” в Києві і Чернівцях, „Дорогою додому” в Одесі, „Оселею” у Львові тощо), але вони суттєво обмежені з точки зору територіального охоплення, кількості респондентів, науково-дослідної бази. Їх головною метою є збір інформації для оптимізації роботи конкретного соціального закладу. Опрацювання рекомендацій та цільових програм по роботі з бездомними особами в Україні вкрай ускладнене через проблеми збору статистичної інформації, визначення кількісних характеристик, що в свою чергу ускладнює розробку адекватних, дієвих заходів по подоланню явища бездомності. Крім того, вже задіяні соціальні програми та заходи потребують аналізу поточних результатів, виявлення недоліків, негативних тенденцій та розробки корегуючих рекомендацій.

Ефективна соціальна політика має спиратися на оперативну діагностику стану об'єкта, його дослідження і оцінки в динаміці. Тому подолання механізмів відтворення бездомності та її наслідків в українському суспільстві потребує систематичних емпіричних досліджень для розробки ефективних цільових програм державної соціальної політики. Зокрема, дана стаття ґрунтується на результатах соціологічних досліджень, проведених Центром перспективних соціальних досліджень на замовлення Міністерства соціальної політики України – „Соціальний портрет бездомних громадян” (2006 р.) [3, с. 138-158] та „Соціальний портрет бездомних осіб” – (2012 р.).

Метою статті є з'ясувати тенденції соціальних змін за такими складовими, як причини втрати житла, засоби існування та специфіка потреб, що характерні для такої соціальної групи, як бездомні особи.

Виклад основного матеріалу. В ході дослідження виявлено, що бездомні особи (за даними на 2012 рік) в більшості своїй – це чоловіки (65,8%), фактично половина респондентів (51,25%) це особи старшого та похилого віку (46 – більше 65 років). Для чоловіків вікова група з найвищим ризиком стати бездомним – 46-55 років. Серед жінок розподіл за віковими групами є доволі рівномірним, 57,9% жінок – особи до 45 років, тобто репродуктивного віку. За освітньо-професійними характеристиками бездомні – це особи з середньою, середньою спеціальною та неповною середньою освітою, переважно робітничих спеціальностей, або різнороби.

Розглянемо, які, наразі, відбуваються зміни щодо причин втрати житла (табл. 1).

* Опитування (методом анкетування) проводилось з березня по липень 2012 року в 18 областях України, АР Крим, в м. Києві та м. Севастополі, опитано 982 респондента.

Таблиця 1

Розподіл респондентів за причинами втрати житла по рангах
(респонденти могли обирати кілька варіантів відповіді)

2006			2012		
ранг	причини втрати житла	%	ранг	причини втрати житла	%
1	Розлучення	22,7	1	Конфлікти у сім'ї	24,5
2	Позбавлення волі	21,3	2	Позбавлення волі	18,3
3	Конфлікти у сім'ї	18,9	3	Розлучення	14,5
4	Наркозалежність, алкоголізм	13,8	4	Втрата через незаконні операції з житлом	10,4
5	Втрата через незаконні операції з житлом	9,4	5	Наркозалежність, алкоголізм	4,5
6	Сирітство	5,1	6	Сирітство	4,5
7	Міграція	4,3	7	Продаж квартири (будинку) після втрати роботи	3,7
8	Катастрофи та нещасні випадки	4,1	8	Продаж квартири (будинку) з метою придбання житла меншої площі	3,5
9	Продаж квартири (будинку) з метою придбання житла меншої площі	3,8	9	Міграція	3,1
10	Продаж квартири (будинку) після втрати роботи	3,7	10	Катастрофи та нещасні випадки	2,9
11	Втрата через заборгованість з оплати комунальних послуг	2,9	11	Ніколи не мав (мала)	2,3
12	Ніколи не мав (мала)	2,6	12	Втрата через заборгованість з оплати комунальних послуг	1,4
13	Виписка з гуртожитку після втрати роботи	1,9	13	Продаж квартири (будинку) для відкриття власної справи	1,4
14	Продаж квартири (будинку) для відкриття власної справи	1,1	14	-	
15	Інше	0,6	15	Інше	0,9

Олена Давидюк

На перше місце, у порівнянні з 2006 роком, коли найчастіше зазначали розлучення, вийшла відповідь „конфлікти у сім'ї”, друге місце і в попередньому, і в даному опитуванні займає відповідь „позбавлення волі”. І хоча „розлучення” втратило 8,1%, перша трійка причин залишилась незмінною, кумулятивний відсоток причин, що пов'язані з кризою інституту сім'ї, як і раніше, має найвище значення серед причин втрати житла – 39,1%. Стабільно значущим залишається відсоток тих, хто втратив житло через незаконні операції з житлом – 10,4%. Доки не відбудуться конструктивні зміни в правовому полі щодо регулювання відносин в сфері житлової політики, жертви незаконних операцій з житлом будуть поповнювати групу бездомних і буде продовжуватися боротьба з наслідками, а не з причинами бездомності.

Для більшості респондентів (42,2%) місцем проживання на час опитування є спеціально створені заклади – притулок (22,7%) та центр реінтеграції (19,5%) (табл. 2). Можна вважати, що цей показник тотожний результату 2006 року, коли 45,3% опитаних зазначили місцем перебування притулок, оскільки перелік закладів у дослідженні 2012 року було розширено, то частина відсотків з варіанту відповіді „притулок” (45,3% у 2006 році) перетекла до відповіді „центр реінтеграції”. Також додано варіант „соціальний готель” – 0,8%, тож в сукупності ми маємо 43,1% опитаних, що проживають у закладах для бездомних осіб.

Таблиця 2

Розподіл респондентів за місцем проживання на час опитування, %

	2006	2012
у притулку	45,3	22,7
на вулиці	28,2	16,2
у родичів	4,6	8,3
у знайомих	20,7	18,7
у будинку-інтернату	-	0,4
у центрі реінтеграції	-	19,5
у центрі реабілітації нарко- та алкозалежності	-	3,5
у соціальному готелі	-	0,8
у гуртожитку	-	2,1
знімають квартиру	-	3,3
на дачі	-	1,2
інше	1,1	1,6

Кількість респондентів, що проживають в даний час на вулиці, зменшилась на 12% (з 28,2% у 2006 році до 16,2% у 2012 році).

Окремою групою доцільно виділити тих, хто знімає квартиру (3,3%), проживають у гуртожитку (2,1%) та на дачі (1,2%). Не маючи власного житла чи можливості одержати прописку (наприклад, на дачі), ці люди все ж таки є бездомними за певними юридичними ознаками, а не за способом життя. Відповідно, вони потребують не заходів щодо реінтеграції, а допомоги іншого характеру.

Суттєвих змін серед опитаних за *останнім місцем проживання* не спостерігається – переважна більшість – 77,5% – зазначили місто і районний центр, в селищі міського типу та селі проживали 21,4%. Ситуація з місцем проживання різниться по регіонам України і тут задіяні кілька чинників: по-перше, рівень урбанізації регіону, адже явище бездомності більш характерне для міст; по-друге, чисельність бездомних осіб, що перебувають на території регіону; по-третє, рівень організації допомоги бездомним, розгалуженість системи спеціалізованих соціальних закладів, відповідно, ступінь охоплення бездомних осіб допомогою в регіоні.

Якщо в області низький рівень бездомності, підвищується ймовірність максимального охоплення допомогою бездомних при незначній витраті ресурсів. Якщо область характеризується високим рівнем бездомності, відповідно, складніше віднайти необхідні ресурси, як наслідок, знижується ступінь охоплення бездомних допомогою, навіть якщо область постійно розвиває мережу спеціалізованих соціальних закладів та здійснює необхідні заходи щодо надання допомоги.

Певні зміни відбулись в досліджуваній групі щодо *зайнятості* – зокрема, у порівнянні з 2006 роком вдвічі зменшилась кількість тих, хто ніколи не працював (18,2% проти 9,1%), натомість збільшилась кількість тих, хто працює досі – 0,9% у 2006 році та 7,2% у 2012 році. Чисельність тих, хто працював, у 2006 році становила 80,7%, у 2012 – 82,5%.

Характер зайнятості – переважна більшість опитаних – 44,1% – зазначили своєю професійною групою варіант відповіді „різнороб, підсобний робітник”, другою є відповідь „кваліфікований робітник” – 23,5%, разом ці дві професійні групи становлять 67,6% від загальної кількості.

Останнім місцем роботи для переважної кількості опитаних стали завод, фабрика, промислове виробництво – 23,9%, будівництво – 18,1%, торгівельні заклади – 11,2%, сезонні роботи – 9,4%. Слід зазначити, що багато респондентів – 58,3% – в ході опитування відзначали, що працювали або працюють неофіційно, зрозуміло, що сектор тіньової зайнятості не надає жодних соціальних гарантій, змушує людей погоджуватись на будь-які умови праці за мізерну винагороду. Тіньова зайнятість є проблемою для українського суспільства загалом, проте для людей, які опинились в скрутних життєвих обставинах, але мають

бажання працювати, наступає ефект „замкненого кола”, коли низька кваліфікація, безробіття, відсутність реєстрації/прописки, документів унеможлиблює претензії на гідну, офіційну роботу.

За досліджуваний період суттєво – на 19,2% – зменшилась кількість бездомних осіб, які не мають *документів*, що засвідчують особу – з 43,4% (2006) до 24,1% (2012) (рис. 1). Результатом відновлення, наявності документів стає можливість отримати тимчасову реєстрацію, яку у 2012 році вже мають 47,7% опитаних проти 14,5% у 2006 році. І хоча кількість тих, хто немає реєстрації/прописки у порівнянні з 2006 роком знизилась на 15,2%, все ж таки до цієї групи відноситься половина опитаних – 50,4%. Варто звернути увагу на той факт, що серед опитаних бездомних осіб фактично не залишилось тих, хто має прописку – у 2006 році з пропискою були 19,8%, а у 2012 – лише 1,2%.

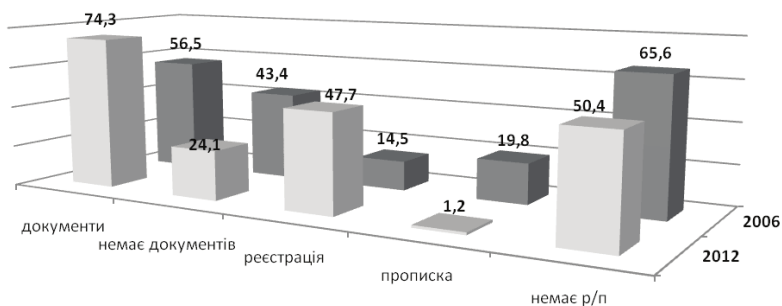


Рис. 1. Розподіл респондентів за наявністю документів, що засвідчують особу, та наявністю реєстрації/прописки, %

Таким чином, заходи, здійснені в останні роки щодо відновлення документів, надання тимчасової реєстрації бездомним особам, мають певні результати – уможлиблюється облік бездомних осіб та надається можливість для подальшого пошуку роботи, оформлення виплат і допомог. Але, абсолютно не вирішеною залишається проблема відсутності реального житла, натомість зменшується кількість осіб, що фактично мають право на житло, не просто зменшується – їх практично не залишилось.

Розглянуті вище проблеми зайнятості бездомних осіб доповнюються інформацією щодо їх *засобів існування* (рис. 2) – для переважної більшості – 43,7% – саме тимчасова праця є основним засобом існування.

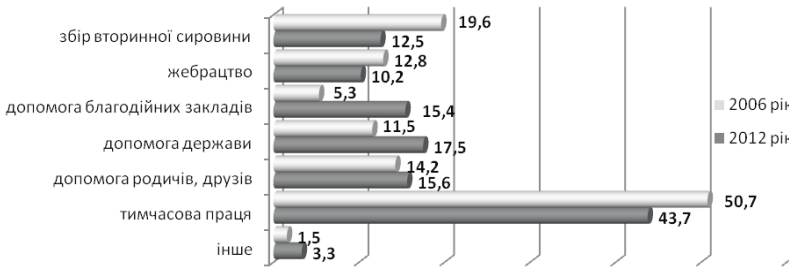


Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів щодо засобів існування, %

Збір вторинної сировини та жебрацтво втратили відсотки, вважаємо, що така ситуація є прямим наслідком того, що зменшилась кількість осіб, для яких місцем проживання є вулиця. Натомість втричі збільшилась (з 5,3% у 2006 році до 15,4% у 2012 році) кількість тих, хто одержує допомогу від благодійних закладів; на 5,9% збільшилась кількість тих, хто одержує допомогу від держави.

Можна стверджувати, що здійснені за останні роки заходи щодо реінтеграції бездомних осіб – відновлення документів, відкриття спеціалізованих соціальних закладів, залучення недержавних організацій – зменшили кількість бездомних осіб на вулицях, дали можливість розширити коло охоплених допомогами, сприяли активізації роботи з бездомними.

Також можна впевнено констатувати, що результатом відновлення документів для бездомних осіб стала можливість отримувати від держави соціальні допомоги – у 2006 році таких було 4,1%, а у 2012 – 9,2%. В переважній своїй більшості – 70,2% – бездомні особи не отримують жодних соціальних виплат, але, кількість тих, хто не отримує жодних соціальних виплат, зменшилась на 10,5% (80,7% у 2006 році). Пенсія є засобом існування для 13,2% у 2006 році та для 17,1% у 2012 році.

Соціальні настрої. Як і в 2006 році (84,2%), серед опитаних високим є відсоток тих, хто має бажання повернутися до нормального життя – 85,8% у 2012 році. Не мають такого бажання 3,3% у 2006 році і 2,1% у 2012, важко відповісти 12,4% та 9,5% відповідно. Не змінився порядок перших чотирьох умов, необхідних респондентам для повернення до нормального життя – отримати житло, знайти роботу, відновити документи, створити сім'ю (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання „Що вам необхідно, щоб повернутися до нормального життя” по рангах
(респонденти могли обирати кілька варіантів відповіді)

ранг	2006	%	ранг	2012	%
1	отримати житло	57,1	1	отримати житло	58,3
2	знайти роботу	45,7	2	знайти роботу	45,4
3	відновити документи	39,6	3	відновити документи	20,6
4	створити сім'ю	19,1	4	створити сім'ю	20,1
5	оформитись в інтернат, будинок для людей похилого віку	18,7	5	оформити пенсію	9,7
6	оформити пенсію	16,5	6	отримати реєстрацію	8,7
7	повернутися у сім'ю	10,4	7	повернутися у сім'ю	7,7
8	отримати нову професію	5,4	8	отримати нову професію	7,8
9	інше	1,1	9	оформитись в інтернат, будинок для людей похилого віку	3,9
			10	інше	3,8

Зауважимо, що відсотки по цих позиціях суттєво змінилися лише стосовно відповіді щодо відновлення документів – осіб, що потребують відновлення документів стало вдвічі менше – 39,6% у 2006 році і 20,6% у 2012 році. Оскільки віковий розподіл респондентів виявився стабільним, результатом заходів щодо відновлення документів серед бездомних осіб стало зниження майже вдвічі відсотка тих, хто потребує оформлення пенсії, адже головною перешкодою при оформленні пенсії (зрозуміло, по досягненні відповідного віку) для 16,5% респондентів у 2006 році була проблема з документами, наразі це питання доволі успішно вирішується.

Зберігається позитивна тенденція щодо прагнення знайти роботу – 45,4% опитаних, враховуючи, що половина респондентів – працездатного віку, а 43,7% зазначили основним засобом існування тимчасову працю. Навряд чи цій групі притаманні сильні утриманські настрої – вони, скоріше, взагалі не сподіваються ні на чю допомогу (хоча й потребують її з огляду на свій життєвий стан).

Що стосується осіб похилого віку, пенсіонерів, для них єдиним прийнятним варіантом є повна підтримка з боку держави та благодійних організацій.

Окремслідвиділити роль релігійних організацій в процесі реінтеграції бездомних осіб - працюючи з анкетною, частина респондентів давали розширені відповіді, і зазначали, що саме віра та допомога релігійних організацій стали тим поштовхом, який змушував їх відмовитись від згубних звичок, переосмислити власне життя, знайти сили все змінити. Як правило, це бездомні особи з „додатковими” проблемами – нарко- та алкозалежні, звільнені з місць позбавлення волі. В роботі зі складними девіантними групами найважче одержати визначальний психологічний ефект – внутрішню мотивацію, тому необхідно враховувати ефективність даного підходу та осмислити можливі напрями та форми співпраці з релігійними організаціями.

Взагалі, держава неспроможна самотужки боротися з наслідками бездомності, доцільно активніше залучати благодійні та релігійні організації до співпраці, удосконалюючи нормативно-правове поле та розширюючи повноваження недержавних суб'єктів.

Висновки. Сучасна українська бездомність в переважній масі не маргінальна, що породжена лише способом життя особистості та може трактуватись як певний індивідуальний вибір, а є соціально-економічним наслідком, результатом бідності, відповідно, в такому бідному суспільстві, як українське, ризик бездомності є високим для значної частини населення.

Основними причинами втрати житла для більшості респондентів залишаються сімейні конфлікти та розлучення – разом у 2006 році 41,6%, у 2012 році 39,1%. Надзвичайно складно розробляти превентивні заходи, коли мова йдеться про суто індивідуальні життєві сценарії, кризу інституту сім'ї неможливо подолати окремими цільовими соціальними програмами, які, до того ж, зосередженні на пом'якшенні наслідків. Лише системні соціально-економічні зміни на рівні суспільства загалом спроможні дати ефект, що знизить ризик стати бездомним внаслідок індивідуальних життєвих катаклізмів. А от що стосується другої за частотою причини – втрата житла через позбавлення волі – 21,3% (2006) і 18,3% (2012) – наразі держава цілком спроможна застосувати превентивні заходи, як-то прийняття відповідних нормативно-правових документів, що мають бути спрямовані на унеможливлення втрати житла під час відбування особою покарання в тюрмі, даний захід не потребує, по суті, ресурсів, натомість суттєво знизить чисельність бездомних. Даний підхід також стосується і тих, хто втратив житло в результаті незаконних операцій – 9,4% (2006) і 10,4% (2012), необхідно зосередити увагу на оптимізації житлового законодавства, це дозволило б знизити ризик бездомності фактично на чверть.

З позитивних аспектів варто відмітити зниження чисельності бездомних осіб, які перебувають на вулиці – 28,2% (2006) і 16,2% (2012), завдяки розширенню мережі спеціальних соціальних закладів – притулків, центрів реінтеграції, соціальних готелів.

Протягом останніх років суттєвих змін вдалося досягти щодо відновлення документів для бездомних осіб (наявність документів, що засвідчують особу – 56,5% (2006) і 74,3% (2012), відповідно, зросла кількість тих, хто має тимчасову реєстрацію – 14,5% (2006) і 47,7% (2012). Проте, фактично зник прошарок тих осіб, хто має прописку – 19,8% (2006) і 1,2% (2012). Роль тимчасової реєстрації є обмеженою: по-перше, вона вирішує питання обліку бездомних, по-друге, надає можливість для працевлаштування, але реєстрація є тимчасовою, і люди просто не знають, що робити, коли збігає її термін, тому це організаційні питання, що суттєво не покращують стан справ власне бездомних осіб.

Проблема працевлаштування для більшості респондентів є багатоаспектною: 1) неофіційна зайнятість; 2) низька кваліфікація; 3) відсутність реєстрації/прописки (короткий термін тимчасової реєстрації); 4) вік, що ускладнює пошук роботи для осіб старших вікових груп; 5) низький рівень заробітної плати, що не дозволяє не те що вирішувати проблеми з житлом, а, навіть, забезпечити фізіологічне виживання. Неофіційна зайнятість позбавляє бездомних осіб трудових прав, соціальних гарантій, знижує пенсійні накопичення.

Враховуючи те, що для 43,7% опитаних основним засобом існування є тимчасова праця, можемо стверджувати, що фактично половина опитаних респондентів є бездомними в першу чергу за юридичною ознакою, тобто вони не стільки маргінали, що повністю випали з суспільного життя, а просто бідні, працюючі бідні, які, врешті решт, просто не в змозі заробити собі на окреме житло. Саме бідність є першопричиною сповзання в стан бездомності та безпритульності. Серед опитаних 85,8% прагнуть повернутися до повноцінного життя, і 45,4% зазначили, що для цього їм необхідно знайти роботу, тобто утриманські настрої не є тотальними в цій соціальній групі. Саме прагнення працювати стає індикатором того, що людина не опустилася остаточно на соціальне дно, не стала маргіналом в тому розумінні, що бездомність для неї не особистий вибір способу життя, а вимушений стан через зовнішні обставини, до того ж неприйнятний. В принципі, маргіналами ми можемо назвати лише 11,6% опитаних, тобто тих, хто на питання щодо бажання повернутися до нормального життя дали відповіді „ні” – 2,1% та „важко відповісти” – 9,5%. Отже, певна частина бездомних потребує повної підтримки з боку держави (через вік, стан здоров'я, специфіку власної життєвої ситуації тощо), але фактично половина стають заручниками, жертвами соціально-економічної ситуації в країні, безробіття, мізерних зарплат, коли працююча людина не в змозі забезпечити себе житлом.

Результати опитувань засвідчили наявність у бездомних осіб прагнення змінити власне життя, однак, хоча таке бажання є необхідною, проте недостатньою умовою для більшості бездомних фактично вплинути на свою життєву ситуацію, для цього необхідним є проведення з боку держави цільових заходів, в основу яких доцільно покласти такі

адаптаційно-профілактичні підходи, як підвищення правової культури населення, особливо в сфері житлового законодавства; забезпечення праці та зайнятості населення; надання першочергової соціальної допомоги особам, що потрапляють до груп ризику.

Одним з фундаментальних завдань соціальної політики є створення умов для активізації індивідів, їх включення в суспільні відносини. В умовах кризи вітчизняна соціальна політика не витримує соціально-економічних викликів та наразі не в змозі протистояти збільшенню масштабів бездомності. Сучасні підходи до надання допомоги бездомним є малоефективними, оскільки застосовані в них методи допомоги базуються на окремих чинниках, що обумовлюють бездомність. Тому необхідна розробка нових комплексних заходів реінтеграції бездомних, які базуватимуться на системі чинників, що обумовлюють бездомність та передбачатимуть диференціацію методів надання допомоги бездомним [2].

Україна перебуває на етапі формування соціальної політики щодо бездомності, тому вивчення та аналіз відповідних методик досліджень цього явища набувають особливого значення.

Тому, в контексті *подальших розробок за даним напрямом*, доцільно зауважити, що періодичні емпіричні дослідження даної соціальної групи дозволять відслідковувати фактичний стан справ щодо бездомності в Україні, здійснювати систематичний аналіз процесів, відслідковувати негативні тенденції, які можуть призвести до соціальної напруги, а також опрацювати короткостроковий прогноз можливих змін структури даної соціальної групи. Визначення чинників, які впливають на ці зміни, є передумовою попередження і усунення негативних тенденцій до ескалації явища бездомності в українському суспільстві. Проведення періодичних емпіричних досліджень дасть змогу оцінити повноту й ефективність реалізації законодавчих актів з питань підтримки бездомних осіб, сприяти прийняттю оптимальних рішень на різних рівнях управління.

Література:

1. Закон України „Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей” від 02.06.2005 р. № 2623-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>
2. Рекомендації по організації соціальної роботи з бездомними громадянами в регіонах / За ред. Ільчука Л. І., Суліми О. В. – Херсон : ПП Вишемирський, 2009. – 212 с.
3. Соціальна держава : український вибір : Монографія / За ред. Гошовської В. А., Ільчука Л. І. – К. : Вечірній Коростень, 2007. – 345 с.